

กลุ่มสาขาเศรษฐศาสตร์

(เฉพาะกลุ่มวิชาเศรษฐศาสตร์
กลุ่มวิชาบริหารธุรกิจและกลุ่มการบัญชี)

รายได้ที่เพิ่มขึ้นของชุมชนท่องเที่ยวจากกิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง :

กรณีศึกษาชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

Marginal Income for Tourist Community with High-Value Destination Development:

A Case Study of Community-based Tourist in Samoeng District, Chiang Mai

วัลภา วงศ์จันทร์^{1*} รักษ์ พรหมपालิต² วรพงษ์ ผูกภู³ กิรติ ตระการศิริวานิช⁴ อัยยัญดา คารวรัตน์พิเชษฐ์⁵

และ รัตติกาล กันทาปวง⁶

Vanlapa Wongchan^{1*}, Rux Prompalit², Worapong Phukpoo³, Keerati Trakansiriwanich⁴,

Aiyada Kharawarattanapichet⁵ and Rattikan Kuntapong⁶

บทคัดย่อ

การพัฒนาการท่องเที่ยวและธุรกิจบริการให้มีคุณภาพด้วยภูมิปัญญาและนวัตกรรม สามารถสร้างมูลค่าเพิ่ม สร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ งานวิจัยนี้ได้ศึกษารายได้ที่เพิ่มขึ้นของชุมชนท่องเที่ยวด้วยการพัฒนากิจกรรมแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูงในพื้นที่อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เลือกตัวอย่างแบบเจาะจง 12 ชุมชน ใช้แบบสำรวจข้อมูลจำนวน 2 ชุดเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูล ใช้วิธีวิเคราะห์เอกสารและวิเคราะห์อัตราส่วนเปรียบเทียบรายได้ของชุมชนก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ผลการวิจัยพบว่า หากชุมชนได้ดำเนินกิจกรรมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูงตามที่ได้วางแผนไว้แล้ว ชุมชนในพื้นที่ตำบลบ่อแก้วจะมีรายได้ต่อปีในช่วงปี 2563-2565 เพิ่มขึ้นคิดเป็น 9.45-10.20 เท่า และชุมชนในพื้นที่ตำบลสะเมิงเหนือจะมีรายได้เพิ่มขึ้นคิดเป็น 3.75-5.57 เท่าเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2562 ภายใต้ฉากทัศน์การฟื้นตัวของประเทศไทยหลังการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในสถานการณ์ที่ “ไวรัสกลับมาเป็นระยะ GDP จะเติบโตปกติหลังการระบาด” ผลการวิจัยสามารถนำมาเป็นข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูงเพื่อการส่งเสริมให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้วยการใช้นวัตกรรมการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับพื้นที่ การสร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยว การตลาดในภาพลักษณ์ใหม่ของการท่องเที่ยวไทย และการรักษาความสมดุลระหว่างการท่องเที่ยวกับธรรมชาติ

คำสำคัญ : การเพิ่มรายได้ แหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง ชุมชนท่องเที่ยว

^{1*} สาขาวิชาการเงิน คณะบัญชี และธุรกิจดิจิทัล มหาวิทยาลัยพายัพ อีเมล: vanlapa.wongchan@gmail.com

² นักวิชาการอิสระ อีเมล: ruxprompalit@gmail.com

³ บริษัท อาร์แอนด์ดี ศรีเอช จำกัด อีเมล: worapong_oo@hotmail.com

⁴ คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ อีเมล: keerati@gmajeo.mju.ac.th

⁵ สาขาวิชาการเงิน คณะบัญชี และธุรกิจดิจิทัล มหาวิทยาลัยพายัพ อีเมล: ratchaneekornwongchan@gmail.com

⁶ สาขาวิชาการเงิน คณะบัญชี และธุรกิจดิจิทัล มหาวิทยาลัยพายัพ อีเมล: rkantapuang@gmail.com

Abstract

The development of quality tourism and service businesses utilizing local wisdom and innovation could help increase value, create more jobs, and improve the income of community members in the creative tourism industry. This study investigates the marginal income for tourist communities engaged in developing high-value destination programs in Samoeng District, Chiang Mai Province. A total of 12 communities were selected for a survey, utilizing two sets of survey formats. Content analyzed the income ratio analysis was used to compare before and after participating in the development program. The study found that for communities that followed the high-value destination development program, an improvement in local income could be seen. Communities in the Bho Kaew Subdistrict saw an increase of income of 9.45 to 10.20 times from 2020 to 2022. Communities in the North Samoeng Subdistrict saw an increase of income of 3.75 to 5.57 times compared to 2019, under the scenarios of national economic recovery following the COVID-19 pandemic. The result of this study can be used as a practical proposal to improve the value of high-value destinations and bolster the income of the tourism industry sustainably through the use of management innovations appropriate to the local conditions, creation of a new tourism environment in Thailand, and maintain the balance between tourism and environmental conservation.

Keywords: Marginal income, High Value Destination, Tourism Community

บทนำ

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง เป็นการพัฒนารูปแบบบริการด้านการท่องเที่ยว ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่ม คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ด้วยการใช้ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การนำมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการยกระดับผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนการบูรณาการการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติ โดยนักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม รวมทั้งการมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์โดยตรงจากชุมชนที่เป็นเจ้าของพื้นที่ (อภิศักดิ์ คุณกระสังข์, 2561; ภณสิทธิ์ อ้นยะ และคณะ, 2561) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง สำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่เป็น การเชื่อมโยงกิจกรรมทางการเกษตรและธุรกิจการท่องเที่ยวไว้ด้วยกัน โดยคำนึงถึงการฟื้นฟูทรัพยากรทางธรรมชาติและ การจัดสรรผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับประเทศกำลังพัฒนาที่ประกอบ อาชีพด้านเกษตรกรรม และเป็นรายได้หลักของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะประเทศไทยที่ต้องเผชิญกับภาวะ ความผันผวนของระดับราคาสินค้าทางการเกษตร ทั้งที่มีสาเหตุจากภาวะการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น จากปริมาณผลผลิตทาง การเกษตรที่เพิ่มสูงขึ้นของประเทศที่เป็นคู่แข่งของประเทศไทย ความตกต่ำและการชะลอตัวของระดับการเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกโดยเฉพาะประเทศที่เป็นคู่ค้าสินค้าทางการเกษตรของไทย การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ อันส่งผลกระทบรุนแรงต่อปริมาณผลผลิตทางการเกษตรที่ลดจำนวนลงพร้อม ๆ กับคุณภาพที่ไม่สามารถควบคุมให้อยู่ในระดับ มาตรฐานได้ รวมทั้งต้นทุนการผลิตทางการเกษตรที่นับวันจะมีแต่การปรับตัวที่เพิ่มสูงขึ้น ทั้งค่าใช้จ่ายด้านแรงงาน เครื่องจักรกลและเทคโนโลยีที่ทันสมัย รวมทั้งสารเคมีที่จำเป็นต้องใช้ ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของเกษตรกรชาว ไทยทั้งสิ้น

ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายรูปแบบ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร สำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีการนำเอาวิถีชีวิตในชุมชน วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การประกอบอาชีพของเกษตรกร ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในชุมชน มาผสมผสานด้วยระบบบริหารจัดการที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การถ่ายทอดภูมิปัญญาภายในชุมชน วิถีชีวิตในชุมชน รวมทั้งเทคโนโลยีการเกษตร แก่นักท่องเที่ยว และผู้ที่สนใจเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ทางการเกษตร วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมกับการชื่นชมทัศนียภาพที่โดดเด่นในชุมชน (Hall & Jenkins, 1998) นอกจากนี้ยังรวมถึงการเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ชุมชน เกษตรกรรม สวนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ แหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์ ตลอดจนสถานศึกษาที่มีงานวิจัยและพัฒนา เทคโนโลยีการเกษตรที่ทันสมัยเพื่อชื่นชมความสวยงาม ความเพลิดเพลินในสวนเกษตร และความสำเร็จ เป็นการเรียนรู้ที่สัมผัสได้ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และวัฒนธรรมทางการเกษตรระหว่างคนต่างถิ่นกับเกษตรกร

อย่างไรก็ดีในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่จะเป็นการถ่ายทอดให้กับคนในครอบครัว ไม่มีการบันทึกข้อมูลภูมิปัญญาไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งทำให้จำนวนผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมีจำนวนน้อย (สุภรชต์ อินทรเทพ และคณะ, 2560) การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิ่งที่มีคุณค่าสูง สามารถพบได้ในแต่ละชุมชน เช่น การรักษาสุขภาพและวัฒนธรรมการบริโภคพืชสมุนไพรและพืชผักท้องถิ่นที่มีคุณสมบัติในการป้องกันรักษาโรค การเยียวยารักษาความเจ็บป่วย ถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ล้ำค่า การบริโภคเพื่อเป็นอาหาร หรือสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ยา หรือสารสกัดสำคัญในการเป็นน้ำหอม รวมถึงการบำบัดและเวชสำอางต่างๆ นับเป็นการนำวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชน ความเป็นเอกลักษณ์และประสบการณ์ของคนในชุมชน นำมาหลอมรวมกัน เพื่อนำไปสู่การยกระดับการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง ที่เป็นรูปธรรม ซึ่งจะมีผลทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น อันเป็นส่วนสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อขับเคลื่อนประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน (อังสุมาลิน จำนงชอบ และคณะ, 2562)

จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับความสะดวกจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ มีพื้นที่กว้างใหญ่เป็นอันดับที่ 1 ของประเทศ และยังเป็นพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญของภาคเหนือ โดยผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (Gross Provincial Product : GPP) ของจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่อยู่ในภาคบริการ ทั้งนี้การบริการด้านการท่องเที่ยวนั้น มีรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย (นรพัชร อัสวาลลภ และ กานต์ แจ่มชัดใจ, 2564) ดังนั้นหากมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มุ่งสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง (High Value Destination : HVD) เช่น การจัดการมรดกภูมิปัญญาด้านสมุนไพรและพืชพื้นถิ่น เป็นต้น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างยั่งยืน และกระจายประโยชน์อย่างทั่วถึงรวมทั้งต่อยอดการผลิตสินค้าและบริการที่มีศักยภาพสูงด้วยภูมิปัญญาและนวัตกรรม โดยการพัฒนาระบบการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสมุนไพรโดยใช้ภูมิปัญญาและการใช้เทคโนโลยีออกแบบนวัตกรรมเกษตรเชิงสร้างสรรค์ การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านสมุนไพร ผ่านกระบวนการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยว และการพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีทักษะด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและสุขภาพเพิ่มมากขึ้น การยกระดับการผลิตอาหารที่มีมูลค่าสูง และสินค้าสมุนไพรเชิงสุขภาพ เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ก็จะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา เกิดการตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น อันนำไปสู่การสร้างรายได้ที่ยั่งยืน

แต่การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 (COVID-19) ได้สร้างผลกระทบและความเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นความเสี่ยงด้านสุขภาพของประชากรของคนทั่วโลกที่ทำให้มีผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตจำนวนมาก ก่อให้เกิดวิกฤตอย่างรุนแรงในทางเศรษฐกิจที่ดำเนินอยู่ภายใต้ระบบห่วงโซ่มูลค่าโลก (Global Value Chain) ส่งผลกระทบด้านการแพทย์และสาธารณสุข ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา และด้านสังคม รวมทั้งผลกระทบต่อภาคการท่องเที่ยวของไทยที่ได้รับผลกระทบอย่างหนักจากการจำกัดการเดินทางระหว่างประเทศและภายในประเทศ (สอวช.อว., 2563) รวมถึงการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนเป้าหมายในการพัฒนาด้วยกิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูงนี้ด้วย

บทความวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการเพิ่มรายได้ของชุมชนผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูงด้วยการต่อยอดการผลิตสินค้าและบริการที่มีศักยภาพสูงด้วยภูมิปัญญาและ

นวัตกรรม ผลการวิจัยจะนำไปสู่การกำหนดแนวปฏิบัติเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง อันจะเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษารายได้ที่เพิ่มขึ้นของชุมชนท่องเที่ยวจากกิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง เฉพาะกรณีของชุมชนผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย ประกอบด้วย ประชากร กลุ่มตัวอย่าง กิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง เนื้อหา และช่วงเวลา

- 1) ประชากร - ศึกษาเฉพาะชุมชนผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ตำบลบ่อแก้วและ ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้พื้นที่ตำบลบ่อแก้ว มีจำนวน 10 ชุมชน และพื้นที่ตำบลสะเมิงเหนือมีจำนวน 6 ชุมชน
- 2) กลุ่มตัวอย่าง - คณะผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อคัดเลือกชุมชนผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สำหรับการเป็นผู้แทนของแต่ละชุมชนที่นำมาใช้ในการศึกษาการเพิ่มรายได้ของผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้กลุ่มตัวอย่างจากตำบลบ่อแก้ว จำนวน 6 ชุมชน และตำบลสะเมิงเหนือจำนวน 6 ชุมชน รวมทั้งสิ้นจำนวน 12 ชุมชน
- 3) กิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง - ประกอบด้วย การประชุมสร้างความเข้าใจ การระดมความคิดในการพัฒนามูลค่าเพิ่มให้พืชสมุนไพรและพืชพื้นถิ่น การฝึกอบรมด้านกระบวนการคิดในการออกแบบมรดกภูมิปัญญาพืชสมุนไพรและพืชพื้นถิ่น การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการฝึกอบรมบุคลากรเพื่อพัฒนาทักษะทางการท่องเที่ยวและการบริการ การศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านการบริการในแหล่งท่องเที่ยว
- 4) เนื้อหา - ศึกษารายได้ของผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จากการให้บริการในลักษณะ “ค่าบริการ” และรายได้จากการจำหน่าย “ผลิตภัณฑ์เกี่ยวเนื่องจากการท่องเที่ยว”
- 5) ช่วงเวลา - ศึกษาข้อมูลรายได้ของผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีปี พ.ศ. 2562 เป็นปีฐาน (Baseline) และการคาดการณ์ถึงรายได้ที่อาจเกิดขึ้นในระยะเวลา 1-3 ปีข้างหน้า

การทบทวนวรรณกรรม

ชุมชนการเกษตรที่ต้องการพัฒนาตนเองเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง ควรประกอบด้วยปัจจัยหลัก 3 ประการ คือ 1) เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการประกอบอาชีพทางการเกษตร 2) เป็นชุมชนที่ควรมีองค์ความรู้และภูมิปัญญาทางด้านเกษตรกรรม อันโดดเด่นหรือมีลักษณะเฉพาะที่จะสามารถสร้างแรงดึงดูดใจหรือความน่าสนใจให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยวได้ และ 3) เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างรูปแบบ แนวทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน (ปัญญาดา นาดี, 2561) รวมทั้งการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นได้อย่างเป็นธรรมและทั่วถึงภายใต้การได้รับการสนับสนุนจากภาคประชาสังคมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการผลักดันและอนุรักษ์พื้นที่ทำการเกษตร เพื่อให้เกษตรกรยังคงใช้ประโยชน์จากอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพหลักดั้งเดิมเป็นภูมิปัญญาที่ส่งสืบทอดสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น และก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มโดยการเชื่อมโยงกับตลาดการท่องเที่ยวอื่น ๆ (รักษ์ พรหมपालิต, 2559) อย่างไรก็ตามความต้องการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน ชุมชนส่วนใหญ่ยังต้องการความยั่งยืน

ซึ่งจากความหมายของ “การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)” ซึ่งหมายถึงการมุ่งตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ส่งผลกระทบต่อคนรุ่นต่อไปในอนาคตทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นแนวคิดในการแก้ปัญหาโดยพยายามอนุรักษ์ธรรมชาติไว้ในลักษณะที่เป็นของส่วนรวม หากมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการใด ๆ ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพของสภาวะแวดล้อมทางใดทางหนึ่ง ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจะต้องเสริมสร้างคุณภาพของสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นอื่น ๆ เป็นการชดเชยเพื่อให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมคงอยู่ได้ดั้งเดิม (สถาบันนวัตกรรมวชิราวุฒินันท์, 2549) ชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร จึงควรดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรที่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติเพื่อตอบสนองต่อความต้องการบริโภคของมนุษย์ได้อย่างคุ้มค่า สามารถสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เป็นธรรมและพอเพียงให้แก่เกษตรกร รวมทั้งสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การเพิ่มผลผลิตในแนวทางของการอนุรักษ์ร่วมกับการพัฒนานับพื้นฐานของการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่ทดแทนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจากชุมชนเพียงอย่างเดียว ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าโดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อม และได้รับการยอมรับจากสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคตซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเภทคือ 1) การนำเที่ยวชมสวนของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ 2) การท่องเที่ยวตามฤดูกาลหรือเทศกาลที่มีความเกี่ยวข้องกับผลผลิตทางการเกษตร เช่น งาน สตรอเบอร์รี่ และ 3) การรวมกลุ่มกันของเกษตรกรเพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยมีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนตามความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และศักยภาพของเกษตรกรในชุมชน นอกจากนี้เกษตรกรและชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องค้นหาวิธีการหรือแนวทางการพัฒนาสินค้า บริการ หรือกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ใช้เป็น “ผลิตภัณฑ์หลัก” เพื่อกำหนด “จุดขาย” ของตนเอง เช่น การมุ่งนำเสนอบรรยากาศสวยงามโดยรอบเพื่ออรรถประโยชน์ด้านการพักผ่อน เป็นสถานที่ที่สบาย สะดวกต่อการเดินทาง มีความปลอดภัย พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวควบคู่ไปกับมาตรฐานการบริการที่ดี บุคลากรผู้ให้บริการมีความพร้อม มีช่องทางการติดต่อสื่อสารกับลูกค้ากลุ่มเป้าหมายได้อย่างทันเวลา (ปัญญาดา นาคี, 2561)

สำหรับด้านสิ่งที่ก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ส่วนใหญ่เกิดจากกิจกรรมต่าง ๆ ประกอบด้วย 1) การจำหน่ายต้นอ่อนและเมล็ดพันธุ์ เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวที่ต้องการนำไปทดลองปลูกหรือขยายพันธุ์ก่อให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพ 2) การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรให้แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่โดยตรง 3) การจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตร และ 4) การสร้างงานให้แก่ชาวบ้านในชุมชนที่เข้าร่วมจำหน่ายสินค้าในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรเมื่อพิจารณาถึงเป้าหมายของการจัดตั้งโครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของรัฐบาลไทยเพื่อยกระดับรายได้ของเกษตรกรผ่านการผนวกกิจกรรมทางการเกษตรเข้ากับการท่องเที่ยว สามารถสะท้อนให้เห็นภาพจากตัวเลขเชิงเศรษฐกิจได้

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเปิดเผยว่า ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั่วประเทศกว่า 1,215 แห่ง ประกอบกับนโยบายของภาครัฐและเอกชนที่ได้สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ได้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และมีมาตรการผลักดันให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเติบโตเพิ่มขึ้นปีละร้อยละ 8-10 ซึ่งจะส่งผลให้รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีมูลค่าประมาณ 13,860 ล้านบาท โดยมาจากนักท่องเที่ยวต่างชาติประมาณ 12,000 ล้านบาท และนักท่องเที่ยวชาวไทยประมาณ 1,860 ล้านบาท (มติชนออนไลน์, 12 กรกฎาคม 2559) โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยมีแนวโน้มในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพิ่มมากขึ้น แต่สิ่งที่น่าสนใจคือ เกษตรกรมีรายได้ที่เกิดจากการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นสอดคล้องกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น แต่สวนทางกับรายได้ที่เกิดจากการบริการการท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มลดลง แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เป็นลักษณะนิสัยประจำตัวของนักท่องเที่ยวชาวไทย และรายได้จากการบริการที่ลดลงนั้น

อาจจะท่อนให้เห็นว่านักท่องเที่ยวเชิงเกษตรชาวไทยนิยมท่องเที่ยวพร้อมเลือกซื้อสินค้าทางการเกษตรมากกว่าการพักค้างคืนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้งในรูปแบบของโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (รักษ พรหมपालิต, 2559)

อย่างไรก็ดี การตัดสินใจทำการเกษตรของเกษตรกรไม่ว่าจะเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรเกษตรหรือการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตเป็นผลจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรผ่านรูปแบบการให้ความรู้ การสาธิตและการแนะนำธุรกิจการเกษตร ส่งผลให้ทรัพยากรเกษตรมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น และจากการที่เกษตรกรมีวัตถุประสงค์หลักของการจัดการฟาร์มเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งศึกษาดูงานสำหรับการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงระดับปริมาณการผลิตสินค้ารวมทั้งประเภทของกิจกรรมหลักและกิจกรรมรองภายในฟาร์ม นั้น ๆ ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงเป็นตัวแปรสำคัญที่สามารถเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินงานของสวนเกษตรหรือฟาร์มให้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างเกิดประสิทธิภาพ เพื่อเป้าหมายในการพัฒนาผลผลิต องค์ความรู้และนวัตกรรม รวมถึงเอกลักษณ์ที่เป็นจุดขายที่สำคัญเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งนำไปสู่การยกระดับรายได้ของเกษตรกรในชุมชน ดังนั้นการเพิ่มมูลค่าของสินค้าและสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงควรเป็นกิจกรรมที่ควรทำร่วมกันระหว่าง “เกษตรกรเจ้าของพื้นที่” กับ “ผู้ประกอบการ” เพื่อพิจารณาการกำหนด “ระดับราคาที่เหมาะสม” สอดคล้องกับมาตรฐานความต้องการของนักท่องเที่ยว และมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น สถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ความปลอดภัย สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน การบริการข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว ความชัดเจนของโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (ภณสิทธิ์ อ้นยะ และคณะ, 2561)

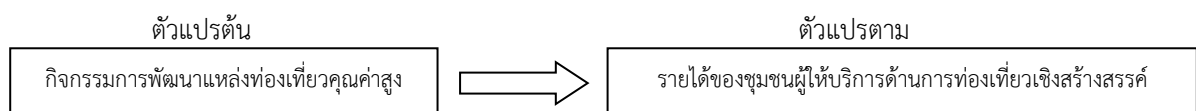
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2563) ได้ศึกษาแนวโน้มและทิศทางการท่องเที่ยวไทยในปี พ.ศ. 2563 และนำเสนอภาพทัศน์ (Scenario) ของการท่องเที่ยวไทยที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตออกเป็น 4 ภาพทัศน์ประกอบด้วย 1) เต็มที่กับชีวิต-Consumption 2) ลงทุนกับโครงสร้างพื้นฐาน-Investment” 3) ภาพลักษณ์ใหม่ท่องเที่ยวไทย-Branding and repositioning และ 4) ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน-Sustainability โดยพิจารณาจากปัจจัยที่ส่งผลกระทบตามสมมติฐานประกอบการวางแผนภาพทัศน์ และเมื่อพิจารณาในส่วนของภาพทัศน์ที่ 3 “ภาพลักษณ์ใหม่ท่องเที่ยวไทย” ในด้านการปรับตัวของห่วงโซ่อุปทานด้านการตลาดนั้นได้เน้นการจัดทำ cluster ตามกลุ่มเป้าหมาย สื่อสารโดยเน้นการทำตลาดดิจิทัล จัดสร้างชุมชนคนที่สนใจประเภทเดียวกัน และแบ่งโซนตลาดกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณค่าสูง (High-Value) ออกจากกลุ่มนักท่องเที่ยวกระแสหลัก (Mass Tourists) อย่างชัดเจน สำหรับภาพทัศน์ที่ 4 “ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” นั้นจะมีการช่วยเหลือพิเศษสำหรับผู้ประกอบการและกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สื่อสารตรงกลุ่มพร้อมทั้งสิทธิประโยชน์สำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มอนุรักษ์ และการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดวิถีชีวิต วัฒนธรรมและของกินของใช้

ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 (COVID-19) ในช่วงปี พ.ศ. 2563-2564 ที่ผ่านมานั้นก่อให้เกิดวิกฤตอย่างรุนแรงในทางเศรษฐกิจที่ดำเนินอยู่ภายใต้ระบบห่วงโซ่มูลค่าโลก (Global Value Chain) รวมทั้งภาคการท่องเที่ยวของไทยที่ได้รับผลกระทบอย่างหนักจากการจำกัดการเดินทางระหว่างประเทศและภายในประเทศ โดยในปี 2562 นั้น GDP ด้านการท่องเที่ยวคิดเป็นร้อยละ 17.5 ของ GDP ทั้งหมด และมีการจ้างงานทั้งหมด 4.4 ล้านคน หรือมากกว่าร้อยละ 11 ของการจ้างงานทั้งหมดในประเทศไทย ภาครัฐได้ดำเนินมาตรการสำคัญในการฟื้นฟูประเทศจากผลกระทบของโควิด-19 และธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ฉายภาพฉากทัศน์ (Scenario) การฟื้นตัวของเศรษฐกิจไทยในระยะข้างหน้าที่เหมาะสมกับความไม่แน่นอนสูงที่ขึ้นอยู่กับกลับมาของนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นสำคัญ แบ่งเป็น 3 กรณี คือ กรณีฐาน กรณีเลวร้าย และกรณีเลวร้ายที่สุด และหากสถานการณ์โควิด-19 เข้าสู่ภาวะปกติแล้วจะทำให้อัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจในปี 2564 และ 2565 อยู่ที่ร้อยละ 3.0 และ 4.7 ตามลำดับ และหากเป็นสถานการณ์ที่ไวรัสกลายพันธุ์รุนแรงก็จะทำให้เศรษฐกิจไทยอยู่ระหว่างการหดตัวในปี 2564 และ 2565 อยู่ที่ร้อยละ 1.7 และ 0.3 ตามลำดับ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2564)

อย่างไรก็ตามในการพิจารณาฉากทัศน์ (Scenario) การฟื้นตัวของเศรษฐกิจของประเทศตามการวิเคราะห์ของ McKinsey & Company ที่ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของมาตรการด้านสาธารณสุขจะสามารถควบคุมการแพร่ระบาดได้รวดเร็วแค่ไหนและสามารถป้องกันการแพร่ระบาดซ้ำได้หรือไม่ และมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจนั้นสามารถปกป้องโครงสร้างทางเศรษฐกิจหลักไม่ให้เกิดการล้มละลายและภาวะหนี้เสียจำนวนมากได้หรือไม่ มีการประเมินเบื้องต้นคาดว่าประเทศไทยจะต้องตั้งกรอบให้อยู่ในฉากทัศน์ A4 คือ “คุมไวรัสได้ GDP เติบโตได้ไหลังระบาด” หรืออย่างน้อยฉากทัศน์ (Scenario) A2 คือในสถานการณ์ที่ “ไวรัสกลับมาเป็นระยะ GDP จะเติบโตปกติหลังการระบาด” (สอวช.อ., 2563) ฉากทัศน์ (Scenario) การฟื้นตัวของประเทศไทยดังกล่าวนี้เป็นภาพอนาคตที่มีโอกาสเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นโดยผสมผสานความจริงร่วมกับจินตนาการด้วยความคิดใหม่ ๆ ที่มีเค้าโครงมาจากแนวโน้มของเหตุการณ์ในปัจจุบันและความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งขึ้นอยู่กับชุดของแนวโน้มและความไม่แน่นอนที่เลือกมาประกอบกรวิเคราะห์ (ผอปปา ชูติดำรง, 2558)

จะเห็นว่าชุมชนเกษตรกรรมที่มีพื้นฐานขององค์ความรู้และภูมิปัญญาของวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านการเกษตรอันมีลักษณะโดดเด่นที่สร้างความน่าสนใจให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว และชุมชนได้รับการพัฒนาส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูงด้วยกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนเกษตรกรเจ้าของพื้นที่และผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติด้วยแนวทางของการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยความพอเพียง มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการสร้างสรรค์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะที่มีการปรับตัวของของห่วงโซ่อุปทานด้านการตลาดและการสื่อสารโดยเน้นการทำตลาดดิจิทัล ส่งผลทำให้เกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถกำหนดระดับราคาและปริมาณของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับมาตรฐาน สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและ นำไปสู่การยกระดับรายได้ของชุมชนเกษตรกรผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอนาคตที่สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของประเทศ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาการเพิ่มรายได้ของผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผ่านกิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง (High Value Destination : HVD) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Mixed Method) ซึ่งมีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

ประชากรและการเลือกตัวอย่าง

ประชากร (Population) ประกอบด้วยชุมชนผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ใน 2 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ตำบลบ่อแก้ว จำนวน 10 ชุมชน และพื้นที่ตำบลสะเมิงเหนือจำนวน 6 ชุมชน

การเลือกตัวอย่าง (Sample selection) คณะผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อคัดเลือกผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ สำหรับการเป็นผู้แทนของแต่ละชุมชนที่นำมาใช้ในการศึกษาการเพิ่มรายได้ของผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 12 ชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพในการด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ความตรงตามสภาพการณ์ (Concurrent validity) และความตรงเชิงพยากรณ์

(Predictive validity) ที่สามารถวัดได้ตรงกับสภาพความเป็นจริง หรือสามารถนำผลการวัดไปพยากรณ์ลักษณะหรือพฤติกรรมอนาคต โดยเครื่องมือดังกล่าวได้รับการพิจารณาเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิของคณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้

1) แบบสำรวจข้อมูลและความคิดเห็น (Base-line Survey Form) ต่อกิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูงของเกษตรกรในพื้นที่ชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรม มีเนื้อหาครอบคลุมบริบทของชุมชนในด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันนำเข้าไปเป็นกิจกรรมการยกระดับผลิตภัณฑ์สมุนไพรและพืชพื้นถิ่น และความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบในด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของชุมชนที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตจากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จากการใช้ประโยชน์จากคุณค่าของพืชสมุนไพรและพืชพื้นถิ่น อาทิ ปริมาณนักท่องเที่ยว การเข้าถึงการศึกษา ความเข้มแข็งของชุมชน การย้ายถิ่น มาตรฐานการผลิต รายได้ การจ้างงาน นวัตกรรม องค์ความรู้ ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ คุณภาพสิ่งแวดล้อม การใช้สารเคมี โรงงานแปรรูปสมุนไพร และความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

2) แบบสำรวจข้อมูลในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) เกี่ยวกับรายได้ปัจจุบัน และการประมาณการรายได้ใน 1-3 ปีข้างหน้าของกลุ่มเกษตรกรในชุมชนที่อาจเกิดขึ้นจากการยกระดับผลิตภัณฑ์เกษตรเชิงสร้างสรรค์ มีเนื้อหาครอบคลุมด้านมาตรฐานการผลิตของพืชสมุนไพรพื้นบ้านและพืชพื้นถิ่นที่ เนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิตและมูลค่าที่ได้ ด้านการแปรรูปทางการค้า จำนวนหน่วยผลิตและต้นทุนการผลิตต่อหน่วย จำนวนหน่วยขายและราคาขายต่อหน่วย และด้านการต่อยอดไปสู่ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ที่ใช้เทคโนโลยี นวัตกรรมและวัฒนธรรม และที่อาจเกิดขึ้นจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูงและผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าสูงผ่านมรดกภูมิปัญญาพืชสมุนไพรและพืชพื้นถิ่นมาเป็นองค์ประกอบในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีเนื้อหาครอบคลุมด้านจำนวนนักท่องเที่ยว ฤดูกาลท่องเที่ยว รายได้ค่าบริการจากนักท่องเที่ยว และรายได้จากการขายผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยว

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ประยุกต์ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากการจัดกิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง ด้วยวิธีการด้านสังคมวิทยาแบบ Holistic Approach โดยวิธี Reconnaissance Research คือ การสำรวจข้อมูลและความคิดเห็นต่อกิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง ของเกษตรกรในพื้นที่ชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรม และการสำรวจข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) เกี่ยวกับรายได้ปัจจุบัน และการประมาณการรายได้ใน 1-3 ปีข้างหน้า จากผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นพื้นที่เป้าหมาย ควบคู่กับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation Approach) เพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องสำหรับนำมาประเมินรายได้และการวิเคราะห์แนวโน้มของรายได้

การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) ใช้วิธีวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพในภาคสนาม
- 2) ใช้สถิติการวิเคราะห์อัตราส่วน (Ratio) เพื่อเปรียบเทียบระหว่างรายได้ในปัจจุบันกับการประมาณการรายได้ใน 1-3 ปีข้างหน้า

ผลการวิจัย

การศึกษารายได้ของผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ใน 2 พื้นที่ ได้แก่ ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรม 6 ชุมชน และตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 6 ชุมชน รวมจำนวนชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งสิ้น 12 ชุมชน ผลการวิจัยพบว่า

- 1) พื้นที่ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่มีการพัฒนาบริการด้านท่องเที่ยว จำนวน 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1) ศูนย์เรียนรู้กาแพบ่อแก้วและเกษตรผสมผสาน ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

เป็นการสร้างศูนย์การเรียนรู้ในสวนกาแพ โดยมีการปลูกพืชผักแบบผสมผสานภายในบริเวณสวนกาแพ โดยให้ความรู้ตั้งแต่ประวัติความเป็นมา การสาธิตการเก็บ การคั่ว รวมถึงการพาสีกาแพ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในชุมชน ดำเนินโครงการโดยคณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ผ่านกิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง

แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ จุดชมวิวม่อนกุ๋ สวนกาแพผสมผสาน น้ำตกแม่คัตคุ และ แปลงปลูกสตอเบอร์รี่

ผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยว ที่ได้นำมาใช้เป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับแหล่งท่องเที่ยวได้แก่ ผ้าทอมือ กาแพ สตอเบอร์รี่แปรรูป อะโวคาโด ลูกพลับ และกล้วยฉาบ ทั้งนี้มีผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนาให้ “มีคุณค่าสูงผ่านมรดกภูมิปัญญาพืชสมุนไพรและพืชพื้นถิ่น” เรียงตามลำดับการมีคุณค่าสูง ลำดับที่ 1 คือ กาแพเนื่องจาก มีศูนย์เรียนรู้ และเป็นทรัพยากรหลักของชุมชน ลำดับที่ 2 คือ สตอเบอร์รี่ อะโวคาโด และ ลูกพลับ เนื่องจากเป็นทรัพยากรหลักของชุมชน

การศึกษาระดับรายได้ “ศูนย์เรียนรู้กาแพบ่อแก้วและเกษตรผสมผสาน” มีชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 1 ชุมชน

รายได้รวมก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง ปี 2562 มีรายได้จากร้านกาแพ และรายได้จากผลไม้และผลิตภัณฑ์อื่น คิดเป็นมูลค่า 227,750-246,000 บาทต่อปี

รายได้รวมหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง ในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้กาแพบ่อแก้วและเกษตรผสมผสานประมาณการรายได้ในระยะ 1-3 ปีข้างหน้า คิดเป็นมูลค่า 2,325,000บาท ต่อปี รายได้โดยรวมเพิ่มขึ้นจากปี 2562 คิดเป็น 9.45-10.20 เท่า ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กลุ่มศูนย์เรียนรู้กาแพบ่อแก้วและเกษตรผสมผสาน- แสดงรายได้ (ต่อปี)

รายการ	รายได้ปัจจุบัน (พ.ศ. 2562)	การคาดการณ์รายได้ในระยะ 1-3 ปีข้างหน้า
จำนวนวันที่เปิดให้บริการตลอดทั้งปี	365 วัน/ปี	365 วัน/ปี
จำนวนนักท่องเที่ยวมากที่สุดในช่วงเดือน	พ.ย. - ธ.ค.	พ.ย. - ธ.ค.
1) ร้านกาแพ		
จำนวนนักท่องเที่ยวใช้บริการร้านกาแพตลอดปี	3,650 คน	7,300 คน
รายได้จากการจำหน่ายเครื่องดื่มโดยเฉลี่ย	35-40 บาท/คน	100 บาท/คน
รายได้ค่าบริการท่องเที่ยวสวนกาแพ	ไม่มีค่าเข้าชมสวน	150 บาท/คน
2) ผลไม้และ ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว		
จำนวนนักท่องเที่ยวตลอดปี	2,500 คน	2,500 คน
รายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์อื่น	40 บาท/คน	100 บาท/คน
รายได้ค่าบริการจากนักท่องเที่ยวสวนผลไม้	ไม่มีค่าเข้าชมสวน	100 บาท/คน
สรุปการประเมินรายได้ :		
1) รายได้ร้านกาแพต่อปี	127,750-146,000 บาท	1,825,000 บาท
2) รายได้จากผลไม้และผลิตภัณฑ์อื่นต่อปี	100,000 บาท	500,000 บาท
รวมการประมาณการรายได้รวมต่อปี	227,750-246,000บาท	2,325,000 บาท
ประมาณการรายได้โดยรวมเพิ่มขึ้น		9.45 -10.20 เท่า

1.2) เส้นทางท่องเที่ยวตำบลบ่อแก้ว และแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

เป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นจุดเด่นของดอยม่อนกุ๋ และพื้นที่เชื่อมโยงทางการท่องเที่ยวโดยรอบที่มีความโดดเด่นด้านสมุนไพร/พืชพื้นถิ่น วิถีชีวิต วัฒนธรรมและทรัพยากรทางธรรมชาติ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในชุมชน ดำเนินการโครงการโดย คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ผ่านกิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง

แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ 1) จุดชมวิวม่อนกุ๋ 2) แปลงปลูก สตอเบอร์รี่ 3) สวนกาแพผสมผสาน 4) สถานีตำรวจโบราณ

ผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยว ที่ได้นำมาใช้เป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ข้าวเบอะ(กะเหรี่ยง) ไก่กระดุกดำสมุนไพร (ม้ง) ผักกะหย็อง/ผ้าม้ง เมล็ดกาแฟบดแก้ว และพอร์มูล่าม้ง โดยที่ผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนาให้ “มีคุณค่าสูงผ่านมรดกภูมิปัญญาพืชสมุนไพรและพืชพื้นถิ่น” เรียงตามลำดับการมีคุณค่าสูง ลำดับที่ 1 วัฒนธรรมชนชาติพันธุ์เนื่องจากมีคุณค่าสูงที่ต้องรักษาไว้ ลำดับที่ 2 ตลาดอินทรีย์เนื่องจากเป็นความต้องการของตลาด

ผลการศึกษาระดับรายได้ “เส้นทางท่องเที่ยวตำบลบ่อแก้ว และแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง” มีชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรม 5 ชุมชน มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 15 ครัวเรือน

รายได้รวมก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง ในปี 2562 ยังไม่เคยมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยว ตลาดอินทรีย์ ตลาดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ดังนั้นจึงไม่มีรายได้ต่อครัวเรือนในปีฐาน

รายได้รวมหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ตลาดอินทรีย์ ตลาดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ในระยะ 1-3 ปีข้างหน้าคิดเป็นมูลค่า 500,000 บาท ต่อปี จึงเป็นรายได้โดยรวมที่เพิ่มขึ้นจากปี 2562 โดยไม่มีการคิดคำนวณเป็นอัตราส่วนที่เพิ่มขึ้น ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 กลุ่มเส้นทางท่องเที่ยวตำบลบ่อแก้ว และแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง – แสดงรายได้ (ต่อปี)

รายการ	รายได้ปัจจุบัน (พ.ศ. 2562)	การคาดการณ์รายได้ ในระยะ 1-3 ปีข้างหน้า
1) ตลาดอินทรีย์ ตลาดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น	ไม่มีข้อมูล	
จำนวนนักท่องเที่ยวร่วมกิจกรรม		1,000 คน
รายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว		500 บาท/คน
สรุปการประเมินรายได้ :		
1) ตลาดอินทรีย์ ตลาดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น		500,000 บาท
รวมการประมาณการรายได้รวมต่อปี	ไม่มีข้อมูลเดิม	500,000 บาท
ประมาณการรายได้โดยรวมเพิ่มขึ้น (บาท)		500,000 บาท

2) พื้นที่ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่มีการพัฒนาบริการด้านท่องเที่ยว จำนวน 1 กลุ่มคือ

กลุ่มรูปแบบบริการบำบัด (Service Therapy) บ้านโป่งกวาว เป็นการนำสมุนไพรที่มีในท้องถิ่นมาผสมผสานกับบ่อน้ำพุร้อน เกิดเป็นบ่อน้ำพุร้อนสมุนไพร การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในชุมชน โดยการดำเนินโครงการของคณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ผ่านกิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง คือ น้ำพุร้อนโป่งกวาว

ผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยว ที่ได้นำมาใช้เป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ บ่อน้ำร้อนสมุนไพรพื้นถิ่น ลูกประคบ และนวดแผนไทย โดยที่ผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนาให้ “มีคุณค่าสูงผ่านมรดกภูมิปัญญาพืชสมุนไพรและพืชพื้นถิ่น” เรียงตามลำดับการมีคุณค่าสูง ลำดับที่ 1 คือบ่อน้ำร้อนสมุนไพรพื้นถิ่นเนื่องจากสามารถทำได้จริง และลำดับที่ 2 คือลูกประคบเนื่องจากมีสมุนไพรพื้นถิ่นจำนวนมาก

ผลการศึกษาระดับรายได้ “รูปแบบบริการบำบัด (Service Therapy) บ้านโป่งกวาว” มีชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 6 ชุมชน

รายได้รวมก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง ในปี 2562 ชุมชนมีรายได้จากบ่อน้ำร้อนสมุนไพรพื้นถิ่น นวดลูกประคบ นวดแผนไทยคิดเป็นมูลค่า 1,705,000 บาท ต่อปี

รายได้รวมหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง ในการพัฒนารูปแบบบริการบำบัด (Service Therapy) บ้านโป่งกวาว ประมาณการรายได้ในระยะ 1-3 ปีข้างหน้าคิดเป็นมูลค่า 6,400,000-9,500,000บาท ต่อปี รายได้โดยรวมเพิ่มขึ้นจากปี 2562 คิดเป็น 3.75-5.57 เท่า ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 กลุ่มรูปแบบบริการบำบัด (Service Therapy) บ้านโป่งกวาว – แสดงรายได้ (ต่อปี)

รายการ	รายได้ปัจจุบัน (พ.ศ. 2562)	การคาดการณ์รายได้ ในระยะ 1-3 ปีข้างหน้า
จำนวนนักท่องเที่ยวมีมากที่สุดในช่วงเดือน	ธันวาคม - มกราคม	พ.ย. - ธ.ค.
1) บ่อน้ำร้อนสมุนไพรพื้นถิ่น		
จำนวนนักท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยตลอดปี	4,500 คน	8,000 – 10,000 คน
รายได้ค่าบริการจากนักท่องเที่ยว	150 บาท/คน	500 บาท/คน
รายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยว	100 บาท/คน	150 บาท/คน
2) นวดลูกประคบ		
จำนวนนักท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยตลอดปี	800 คน	2,000–5,000 คน
รายได้ค่าบริการจากนักท่องเที่ยว	120 บาท/คน	200 บาท/คน
รายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยว	80 บาท/คน	100 บาท/คน
3) นวดแผนไทย		
จำนวนนักท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยตลอดปี	1,400 คน	2,000–5,000 คน
รายได้ค่าบริการจากนักท่องเที่ยว	300 บาท/คน	300 บาท/คน
สรุปการประเมินรายได้ :		
1) บ่อน้ำร้อนสมุนไพรพื้นถิ่น	1,125,000 บาท	5,200,000-6,500,000 บาท
2) นวดลูกประคบ	160,000 บาท	600,000-1,500,000 บาท
3) นวดแผนไทย	420,000 บาท	600,000-1,500,000 บาท
รวมการประมาณการรายได้รวมต่อปี	1,705,000บาท	6,400,000-9,500,000 บาท
ประมาณการรายได้โดยรวมเพิ่มขึ้น		3.75–5.57 เท่า

การอภิปรายผลการวิจัย

กิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูงเป็นการดำเนินการที่มีส่วนในการช่วยเพิ่มรายได้ให้กับผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าว ประกอบด้วย การประชุมสร้างความเข้าใจให้กับผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง การให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา การระดมความคิดเพื่อพัฒนามูลค่าเพิ่มให้กับสมุนไพรและพืชพื้นถิ่นในชุมชน ทำให้คนในชุมชนได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้พืชสมุนไพรมากขึ้น สามารถปรับสูตรเพื่อทำอาหารเป็นยา การทำสมุนไพรเพื่อสุขภาพ การนำทรัพยากรหลักที่มีอยู่ในชุมชนมาพัฒนาต่อยอด เช่น พืชสมุนไพร กาแฟ สตรอเบอร์รี่ อะโวคาโด ลูกพลับ เป็นต้น และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ จะสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยวให้ “มีคุณค่าสูงผ่านมรดกภูมิปัญญาพืชสมุนไพรและพืชพื้นถิ่น” สอดคล้องกับ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประเทศไทยสู่ความยั่งยืน ซึ่งจะต้องมีการบริหารจัดการโดยคนในชุมชน (ปัญญาดา นานี, 2561)

สุรชต์ อินทรเทพ และคณะ (2560) ได้ศึกษา สภาพปัญหาการถ่ายทอดภูมิปัญญาและแนวทางการถ่ายทอดภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดำรงชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในชุมชนใน จังหวัดสระแก้ว ผลการศึกษาพบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ของคนในชุมชนจะมุ่งถ่ายทอดให้เฉพาะบุคคลใกล้ชิด ซึ่งมีผลต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน โดยเฉพาะ บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการใช้พืชสมุนไพร แต่ไม่มีการบันทึกข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นลายลักษณ์อักษร และเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบผ่านมรดกภูมิปัญญาพืชสมุนไพรและพืชพื้นถิ่น จึงเป็นกลไกที่สำคัญที่สามารถรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และยังสามารถสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้น ให้กับผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในตำบลบ่อแก้วและตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ได้

จิรนนท์ เชมจันทร์ (2561) ได้กล่าวถึงอุปสรรคการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประเทศไทยในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งมาจากเกษตรกรในชุมชนให้ความสนใจด้านการท่องเที่ยวไม่มากนัก และยังขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ถึงแม้ว่าจะมีการฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยว และมีการให้คำแนะนำผลประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยวแล้วก็ตาม จึงเห็นได้ว่าการเพิ่มรายได้ของผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อาจขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย อาทิพื้นที่ ที่คณะผู้วิจัยได้เข้าไปดำเนินการวิจัยมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติหลายแห่ง การฝึกอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง ผ่านมรดกภูมิปัญญาพืชสมุนไพรและพืชพื้นถิ่น การศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านการบริการในแหล่งท่องเที่ยวด้วยการออกแบบ ประสบการณ์ และการฝึกอบรมบุคลากรเพื่อพัฒนาทักษะทางการท่องเที่ยวและบริการ รวมทั้งการให้ความรู้เพิ่มขึ้นทั้งด้านการตลาด การบริการ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การบริหารธุรกิจชุมชน การให้ชุมชนได้มีการลงมือปฏิบัติจริง มีการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่เป็นของดีและจุดเด่นในชุมชน รวมทั้งการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยดึงศักยภาพที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อเพิ่มผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยวในชุมชนให้มีความหลากหลายอันจะเป็นแนวทางหนึ่งในการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรผู้ประกอบการท่องเที่ยว

แม้ว่าการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 (COVID-19) ที่ได้สร้างผลกระทบและความเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมต่อคนทั้งโลกและกระทบต่อระบบเศรษฐกิจชุมชนฐานรากภาคการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ อันเนื่องจากการจำกัดการเดินทางของนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การท่องเที่ยวเป็นวิถีปกติใหม่ อย่างไรก็ตามมีการประเมินฉากทัศน์ (Scenario) การฟื้นตัวของประเทศโดยประเมินเบื้องต้น คาดว่าประเทศไทยจะ “คุมไวรัสได้ GDP เติบโตได้หลังระบาด” หรืออย่างน้อยที่สุดในสถานการณ์ที่ “ไวรัสกลับมาเป็นระยะ GDP จะเติบโตปกติหลังการระบาด” (สอวช.อ., 2563) และหากสถานการณ์โควิด-19 เข้าสู่ภาวะปกติแล้วจะทำให้อัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจในปี 2564 และ 2565 อยู่ที่ร้อยละ 3.0 และ 4.7 ตามลำดับ และหากเป็นสถานการณ์ที่ไวรัสกลายพันธุ์รุนแรงก็จะทำให้เศรษฐกิจไทยอยู่ระหว่างการหดตัวในปี 2564 และ 2565 อยู่ที่ร้อยละ 1.7 และ 0.3 ตามลำดับ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2564) การคาดการณ์ของรายได้ในช่วงปีที่ 1-2 (คือ ปี พ.ศ. 2563-2564) นั้นเป็นช่วงปีที่มีการแพร่ระบาดของโควิด-19 อย่างหนักในประเทศไทย และการคาดการณ์ว่าในปีที่ 3 คือปี พ.ศ. 2565 จะเป็นฉากทัศน์ของของสถานการณ์ที่อย่างน้อยที่สุด “ไวรัสกลับมาเป็นระยะ GDP จะเติบโตปกติหลังการระบาด”

หากชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอสะเมิงได้ดำเนินกิจกรรมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูงตามที่ได้วางแผนไว้แล้ว ก็มีโอกาสเป็นไปได้สูงที่จะมีรายได้เพิ่มขึ้นตามที่คาดการณ์ไว้ เนื่องจากการปรับตัวของห่วงโซ่อุปทานด้านการตลาดในภาพลักษณ์ใหม่การท่องเที่ยวไทยที่เน้นการจัดทำ cluster ตามกลุ่มเป้าหมาย สื่อสารโดยเน้นการทำตลาดดิจิทัล จัดสร้างชุมชนคนที่สนใจประเภทเดียวกัน และแบ่งโซนตลาดกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณค่าสูง (High Value) ออกจากกลุ่มนักท่องเที่ยวกระแสหลัก (Mass Tourists) อย่างชัดเจน รวมทั้งเป็นการสอดคล้องกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่มีการช่วยเหลือพิเศษสำหรับผู้ประกอบการและกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สื่อสารตรงกลุ่มพร้อมทั้งสิทธิประโยชน์สำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มอนุรักษ์ และการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดวิถีชีวิต วัฒนธรรมและของกินของใช้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2563)

การสรุปผลการวิจัย

รายได้ที่เพิ่มขึ้นของชุมชนผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ตำบลบ่อแก้วและตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 12 ชุมชน ประกอบด้วย ตำบลบ่อแก้ว 6 ชุมชน และตำบลสะเมิงเหนือ 6 ชุมชน สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

พื้นที่ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มี 2 กลุ่ม คือ

- 1) ศูนย์เรียนรู้กาแฟบ่อแก้วและเกษตรผสมผสาน ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีกิจกรรมการปลูกพืชผักแบบผสมผสานภายในบริเวณสวนกาแฟ โดยให้ความรู้ตั้งแต่ประวัติความเป็นมา สาธิตการเก็บ การคั่ว

รวมถึงการพาชมกาแฟตามแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในชุมชน คาดว่าจะมีรายได้ต่อปีในปี พ.ศ. 2565 เพิ่มขึ้นคิดเป็น 9.45–10.20 เท่า เมื่อเทียบกับปีฐาน พ.ศ. 2562

- 2) เส้นทางท่องเที่ยวตำบลบ่อแก้วและแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง เป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่ถูกพัฒนาขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง ในปี พ.ศ. 2562 นี้ จึงทำให้มีตลาดอินทรีย์และตลาดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น คาดว่าจะมีรายได้ต่อปีในปี พ.ศ. 2565 เพิ่มขึ้นคิดเป็นมูลค่า 500,000 บาทต่อปีเมื่อเทียบกับปีฐาน พ.ศ. 2562

พื้นที่ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่มีการพัฒนาบริการด้านท่องเที่ยว จำนวน 1 กลุ่มคือ กลุ่มรูปแบบบริการบำบัด (Service Therapy) บ้านโป่งกวาว เป็นการนำสมุนไพรที่มีในท้องถิ่นมาผสมผสานกับบ่อน้ำพุร้อน เกิดเป็นบ่อน้ำพุร้อนสมุนไพร เป็นชื่อแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในชุมชน ชุมชนมีรายได้จากบ่อน้ำร้อนสมุนไพรพื้นถิ่น นวดลูกประคบ นวดแผนไทย ชุมชนมีรายได้ต่อปีเพิ่มขึ้น คิดเป็น 3.75–5.57 เท่า เมื่อเทียบกับปีฐาน พ.ศ. 2562

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยสามารถนำมาเป็นข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ดังนี้

- 1) ควรพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่ใช้โมเดลสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของชุมชนที่มีอัตลักษณ์ โดยใช้นวัตกรรมบริหารจัดการที่เหมาะสมกับพื้นที่ และใช้โอกาสที่ได้รับการสนับสนุนตามมาตรการจากภาครัฐและเอกชนในช่วงการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจหลังการแพร่ระบาดของโควิด-19
- 2) ควรพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ให้มีความหลากหลายและตอบสนองการสร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยวได้อย่างแท้จริงผ่านสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส ตลอดจนการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งล้วนเป็นจุดเด่นเพื่อใช้ในการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวของผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
- 3) ควรจัดให้มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้ผลิตสินค้าในชุมชนกับกลุ่มด้านการท่องเที่ยวด้วยการตลาดในภาพลักษณ์ใหม่ของการท่องเที่ยวไทย เพื่อให้สามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการท่องเที่ยวและเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว
- 4) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้น ควรคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของพื้นที่ชุมชนทุกด้าน ซึ่งจะต้องรักษาความสมดุลระหว่างการท่องเที่ยวกับธรรมชาติ จึงควรมีการวางระบบการบริหารจัดการที่ดีเพื่อทำให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2563). การศึกษาแนวโน้มและทิศทางการท่องเที่ยวไทยในปี 2563 Thai Tourism Scenario 2020. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2565, จาก <http://www.etatjournal.com/mobile/index.php/menu-read-tat/menu-2015/menu-22015/246-22015-scenario2020>

จิรนนท์ เข็มจันทร์. (2561). มุมมองของการพัฒนาภาคการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทย. วารสารเกษตรพระจอมเกล้า. 36(2), 192–167.

- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2564). **รายงานนโยบายการเงิน**. สืบค้นเมื่อ 16 มกราคม 2565, จาก https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/MonetPolicyComittee/MPR/BOX_MPR/BOX2_ReturnTourist.pdf
- นรพัทธ์ อัครวัลลภ และ กานต์ แจ่มชัดใจ. (2564). **สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ในช่วงปลายปี 2564**. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2565, จาก <http://www.fpojournl.com/chiangmai-tourism-2021/>
- ปัญญาดา นาคี. (2561). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสู่ความยั่งยืน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย*. 8(2), 113-124.
- ฝอยผา ชูติดำรง. (2558). ภาพอนาคตเพื่อการวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน. *วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม*. 11(1), 114-135.
- ภณสิทธิ์ อ้นยะ ณ์ฐพล ประดิษฐ์ผลเลิศ รัชต์ วรณสุขะศิริ และ ขวสิทธิ์ ณ. กลาง (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามมาตรฐานการท่องเที่ยวไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*. 4(3), 75-86.
- มติชนออนไลน์ (12 กรกฎาคม 2559). **สศก.คาดท่องเที่ยวเกษตรโตพุ่งหลังรัฐดันโครงการอะเมซิงไธแลนด์**. สืบค้นเมื่อ 17 มกราคม 2565, จาก https://www.matichon.co.th/economy/news_209727#
- รักษ์ พรหมपालิต และคณะ. (2559). **การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: โครงการระยะที่ 1 การจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สอวช.อว.). (2563). **มาตรการด้านการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เพื่อรองรับการฟื้นฟูและปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ**, กรุงเทพมหานคร.
- สถาบันนวัตกรรมวิจัยจันทร์ .(2549). **การพัฒนาอย่างยั่งยืน**. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2565, จาก <https://www.sites.google.com/site/theskykittipongniljak/kar-phathna-xyang-yangyun>
- สุภรชต์ อินทรเทพ สุวารี ศรีบุญ และ หม่อม เชิดโกทา. (2560). สภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาการถ่ายทอดภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดำรงชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน จังหวัดสระแก้ว. *สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*. 12(3), 221 – 231.
- อภิศักดิ์ คู่กระสังข์. (2561). การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากวรรณกรรมพื้นบ้าน. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนครสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 13(2), 310-322.
- อังสุมาลิน จานงชอบ ลำสัน เลิศกุลประหยัด และ กมลวรรณ คารมปราชญ์คล้ายแก้ว. (2562). กลยุทธ์การเพิ่มโอกาสทางการแข่งขันของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในจังหวัดชลบุรีเพื่อดึงดูดกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล. *มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*. 7(1), 153 – 172.
- Hall C.M. R.Butler and Jenkins, J. (1998). **The policy dimensions of rural tourism and recreation**. In *Tourism and recreation in rural areas*, Chichester: John Wiley and Sons.